

Jan Terlouw
Natuurlijk

Een pleidooi voor duurzaamheid

Natuurlijk verscheen oorspronkelijk in 64 pagina's als Boekenweekessay 2018, uitgegeven door de Stichting CPNB. De onderhavige editie is uitgebreid met de nieuwe hoofdstukken VII, VIII en IX én het toekomstverhaal 'Mevrouw de president', dat op 20 juli 2019 in *de Volkskrant* stond.

© 2018 Jan Terlouw, uitgebreide editie 2019

Vormgeving: Mulder Van Meurs

Foto omslag: Ludo de Gruiter, urbanbeehives.nl

Foto auteur: Sanne Terlouw

NUR 323 literaire essays

ISBN 978-94-6297-152-3

www.uitgeverijdekring.nl/natuurlijk

Dit boek is gedrukt op 100 procent chloorvrij
geproduceerd papier

De natuurkunde is de tak van de natuurwetenschappen die zich bezighoudt met de levenloze natuur, zoals licht, mechanica, kernkrachten, elektriciteit. Ik heb dat vak gestudeerd, ik ben dertien jaar betrokken geweest bij het kernfusieonderzoek, en toch, als ik het woord *natuur* hoor, denk ik allereerst aan biologie, de leer van levende wezens en levensverschijnselen.

Het woord natuur wordt op nog veel andere manieren gebruikt, bijvoorbeeld in een uitdrukking als ‘de menselijke natuur’, het aangeborene, iets wat staat tegenover het aangeleerde, het kunstmatige. Je ziet die betekenis misschien het best als het tegenovergestelde van tegennatuurlijk, of bovennatuurlijk. Hoe dan ook, dit Boekenweekessay gaat vooral over natuur in zijn biologische betekenis. De *levende* natuur. De planten en

dieren en ook de mens, die er immers deel van uitmaakt.

Als kleuter, opgegroeid in een boerendorp op de Veluwe, altijd omringd door bomen, dacht ik als het stormde dat de bomen woedend op elkaar waren en met heftige bewegingen van hun takken elkaar aan het uitschelden waren. Bomen met menselijke eigenschappen. Er was een bezoek aan de polder op een stormachtige dag voor nodig om me tot een ander inzicht te brengen. Maar diep in mijn hart sluimert de eerste gedachte nog steeds.

Mijn vader en moeder, stadsmensen die in het dorp Garderen zijn beland, waren beiden dol op de natuur. Vader had groene vingers, iedere plant groeide en bloeide onder zijn aandacht, en moeder genoot intens van ontluikende knoppen in het voorjaar en bloeiende heidevelden in de herfst. Liefde voor de natuur heeft vooral met je karakter te maken en veel minder met de plek waar je opgroeit, in een stad of in een dorp.

Maar in een dorp, zeker in een boerendorp, is de natuur wel veel dichterbij dan in

de stad. Je ziet er niet alleen meer planten en dieren, maar ook zoiets als voortplanting, erotiek zelfs. Als klein kind al zag ik af en toe een stier een tochtige koe bespringen, of een hengst een hengstige merrie. Ooit een rammelaar bezig gezien met een vrouwelijk konijn? De hartstocht spat ervan af.

Het was wel even schrikken toen een vriendje tegen me zei dat mijn vader en moeder dat dus ook gedaan moesten hebben om mij ter wereld te kunnen brengen, maar ik kon de logica ervan inzien. Als je als klein kind vaak getuige bent van de geboorte van lammeren, kalveren en biggen, en ook van wat daar maanden eerder aan vooraf is gegaan, heb je niet veel seksuele voorlichting van je ouders meer nodig. Toen mijn vader me die op een heel wetenschappelijke manier gaf – ik zal een jaar of tien zijn geweest – heb ik beleefd geluisterd, maar echt nieuws was er niet bij. Onze eigen kinderen heb ik nooit seksuele voorlichting hoeven geven. Mijn vrouw, afkomstig uit een veel liberaler gezin dan ik, sprak vanaf hun geboorte vrijelijk over seks, even makkelijk als

over diarree of het ongemak van menstruatie, maar leuker.

De natuur is een onuitputtelijke bron van inspiratie, door schoonheid, variatie en mysterie. Een dorpskind staat daar middenin. Je probeert het werkelijke aantal benen van een duizendpoot te tellen, je vangt meikevers en moedigt ze aan om vanuit je hand te gaan vliegen, je schrikt je te pletter als een rat onverwacht van achter de voerbak van de kippen voorbijschiet, je ziet met afschuw én bewondering hoe een kat een muis vangt en haar jongen met het nog levende dier laat spelen, tot lering en vermaak van die jonge katjes (en van jezelf).

De wisseling van de seizoenen beïnvloedt je leven veel directer dan in een stad. In de herfst moet je een lawine aan bladeren harken, in de winter moet een vastgevroren gans uit de vijver worden bevrijd, in het voorjaar blijkt een mees te nestelen in je brievenbus (dus dan maar een stoffen zak ernaast hangen met een instructie voor de postbode). In de zomer gebeurt feitelijk het

minst. Dan is het groen ook veel eentoniger geworden dan in het voorjaar. Al die tinten in de lente, de veelkleurigheid van de herfst, de schimmigheid van kale takken in de winter... zo prachtig. De zomer is niet mijn favoriete jaargetijde.

Veel kinderen vinden het fascinerend om in een boom te klimmen en ik was één van hen. Waarom? Het is natuurlijk spannend omdat het een beetje gevaarlijk is, het vereist inzicht om de geschikte takken te vinden en hoog te komen, maar er moet nog iets meer zijn. Want ik vond het ook heerlijk om een tijdje in de boom te blijven zitten, uit het zicht, op de een of andere manier veilig. Zou het te maken hebben met onze oorsprong? Verraadt het onze verwantschap met de chimpansee?

Naar het schijnt zijn er stadskinderen die denken dat melk in een fabriek wordt gemaakt. Hoe kan het ook anders? Ze zien nooit een koe in het echt, hun omgeving wordt bepaald door gebouwen, verkeer en asfalt, hun buitenwereld door tweets en games. Een oude grap vertelt over een stadse

dame die bij een boer komt en een pot honing krijgt aangeboden. Ze zegt: 'Wat enig, houdt u ook een bij?'

Over bijna alle dieren, van klein tot groot, is veel bekend. Fascinerende dingen. Ik moet me dus beheersen, want dit is geen essay over kennis van de natuur maar over de waarde ervan en de gevaren die de natuur bedreigen. Maar ik kan het niet laten één aspect van het bijenvolk te noemen.

Wat een creatief volkje. De werkbijen komen tot wasdom in een cel die net niet groot genoeg is voor de ontwikkeling van hun voortplantingsorgaan. Ze hebben dus geen afleidende seksuele gevoelens en kunnen hun leven besteden aan werken ten bate van de kolonie. Er is maar één vrouwelijk dier-tje dat mag opgroeien in een grotere cel en dat dan ook vruchtbaar wordt: de koningin. Binnen de korf kan ze niet bevrucht worden. Daarvoor moet ze vliegen. Een dag of vijf na haar geboorte doet ze dat, en dan wordt ze gevolgd door alle mannetjesbijen, de darren. De koningin is een sprintster, aanvankelijk blijft ze de darren voor. Maar darren zijn lan-